

Lajos Thaisz - The founder of scientific botany in Košice.

Vlastimil Mikoláš

*Botanical Garden of P. J. Šafárik University; 23, Mánes Str.;
043 52 Košice; ČSFR.*

Lajos Thaisz

Mikoláš V. (1991): Lajos Thaisz - The founder of scientific botany in Košice. - *Thaiszia, Košice, 1: 3-16. ISSN 1210-0420.*

ABSTRACT: Biography of L. Thaisz, Hungarian botanist, who was in charge of the Košice branch of Institute for Seed Control in Budapest in 1907 - 1910, is briefly outlined. The attention is paid to his research work of the former Abauj-Torna district (today it is divided between Hungary and Slovakia). His work on the field of economic botany is also briefly sketched. His work in pure botany is reviewed in more detail. *Sorbus thaiszii*, a taxon named after L. Thaisz is discussed, as well as *Festuca wagneri*, a species of fescue, in the description of which L. Thaisz has participated. Thaisz's selected bibliography closes the paper.

KEYWORDS: L. Thaisz, biography, Abauj-Torna district, bibliography.

L. Thaisz was born in 1867 in Nagybánhegyes in former Csanád district (today Békés district situated in southeastern part of Hungary). He attended primary and secondary schools in Békéscsaba and Szarvas and he graduated from the University in Budapest.

In 1888 he was taken into the service at The Institute for Seed Control in Budapest as a probationer, assistant and adjunct in cooperation with Prof. K. Czakó. In 1907, he became the head of the Košice branch of the above Institute, which he reorganized. He founded a library, collection of seeds and plants there. In 1910, he was called to Agricultural Ministry in Budapest as a head of the group for meadow and grasslands management. In 1922 he retired at the rank of Ministry Adviser and in 1927 he was appointed the General Director for Research.

He died 23. 9. 1937 in Budapest and was buried at Pestszentlőrinc (today a part of Budapest).

He was even-minded, quiet and modest man with immensely positive relation to Hungarian ground. He was a lord from top to toe even without country estate.

His scientific and professional activities can be divided into two groups: the field of floristic research, phytogeography and plant systematics and the field of agricultural botany.

At first I'd like to discuss the latter. At the Institute for Seed Control in Budapest, he concentrated his interests on seed growing and meadow and grassland management. In his numerous special and popular papers he dealt with rise and regeneration of grasslands and with various types of them, with meadows and pastures improvement, with grassing of waste places, banks, sands, with maintenance of garden grasslands. He supported cultures of clover-grass mixtures in which he always pushed the application of native species. He proposed six mixtures with other combinations. He recommended these mixtures from the point of view of crop alternation, soil enrichment by nitrogen, and animal feeding. He was also interested in seed quality testing, seed falsification preventing, clearing of clover seeds from dodder seeds. He introduced a number of innovations in testing and sealing methods. Most of his lectures in State Hungarian Agricultural Association were published.

His papers on agricultural botany were published especially in Köztelek (Common Land; more than 50 papers). Other papers were published in Országos Gazdakongresszus Napló (Proceedings of National Agricultural Congress), Kísérletügyi Közlemények (Research News),

Mezőgazdasági Szemle (Agricultural Reviews), Aquila, Természettudományi Közlöny (Bulletin of Natural Sciences), Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz (Supplements to Bulletin of Natural Sciences), Gazdasági Lapok (Agricultural Papers), Gyümölcskertész (Fruit-grower), Független Ujság (Independent Papers), Losonc és Vidéke (Lučenec and Surroundings), Erdészeti Lapok (Forestry Papers), A Falu (Village), Haladó Gazda (Advanced Farmer), Budapesti Hírlap "Gazdasors" (Budapest Journal Supplement "Lot of Farmer").

The most important publications in book form are works dealing with meadow and pasture improvement in Székelyföld region (1910), with grassing down of Hungarian soils (1927) and the plan of meadow and grassland management in Danubian region in Pest district (1930).

The second field which Thaisz paid considerable attention to was floristics, phytogeography, plant systematics, ecology and seed and fruit anatomy.

He studied the flora of former Hungary from 1885. He botanized not only in Hungary, but also on the territory of today's Slovakia, western part of Ukraine, Austria, Dalmatia, Romania (Transsylvania) and Switzerland. He thoroughly knew especially the vegetation of former Hungarian districts Abauj - Torna, Csanád, Csongrád and Bereg. He contributed significantly to the knowledge of Hungarian flora. He was the main contributor of Dr. Á. Degen in editing of exsiccates of Hungarian grasses, and exsiccate collection of genera of *Juncaceae*, *Cyperaceae*, *Typhaceae* and *Sparganiaceae* families prepared in Institute for Seed Control under Degen's supervision. He gave his large herbarium collection of 9.000 sheets to Hungarian National Museum (Budapest) in 1932. His herbarium specimens can be found also in Slovakia (Slovak National Museum in Bratislava, Agricultural University in Nitra, Botanical Garden of P.J. Šafárik University in Košice).

He published regularly his botanical papers in Növénytani (Botanikai) Közlemények (Botanical News), Magyar Botanikai Lapok (Hungarian Botanical Papers), Természettudományi Közlöny (Bulletin of Natural Sciences) and Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz (Supplements to Bulletin of Natural Sciences).

From the number of his botanical papers I'd like to mention papers concerned with seeds of *Gleditsia*, anatomical study of seeds, floristics of Csanád, Abauj-Torna, Csongrád and Bereg districts, floristics of Hungary, *Festuca dalmatica* (Hack.)Richt., *Agropyrum intermedium* (Host)P.B. subsp. *banaticum* (Heuff.)Jáv. (= *A. banaticum* {Heuff.}Thaisz), *Sesleria coeruleans* Friv. subsp. *bielzii* (Schur) Gergely et Beldie, *Chamaesyce humifusa* (Willd.)Prokh., *Ch. vulgaris* Prokh., *Festuca wagneri*

Degen, Thaisz et Flatt emend. Soó, systematics and phytogeography of *Poaceae*, *Syringa josikaea* Jacq. ex Rchb. Some reviews published in Magyar Botanikai Lapok and Botanikai Közlemények are important as well. In 1902-1907, he regularly contributed by reports on sessions of Botanical Section of Natural Sciences Society in Magyar Botanikai Lapok.

When Thaisz came to Košice in 1907, he decided to study Abauj-Torna district flora. Except of fragmentary floristic data (e.g. MARCZÉNYI 1847, KOVÁCS 1847, PAWLOWSKI 1856, HAZSLINSZKY 1857, GEYER 1869, FEKETE 1887, etc.) flora of this district was not studied. In his three contributions on Abauj-Torna district flora, Thaisz explored a number of localities and discovered lots of new species for the district, he corrected many records and confirmed rare findings. I'd like to mention some of his interesting findings: *Waldsteinia ternata* (Steph.) Fritsch, *Huperzia selago* (L.) Mart. in Schrank et Martius, *Lycopodioides helvetica* (L.) O.Kuntze, *Polystichum braunii* (Spenner)Fée, *Matteuccia struthiopteris* (L.) Todaro, *Scopolia carniolica* Jacq. from Košické Hamre village (the village was situated at the place that is inundated by Ružín dam today, Middle Hornád valley); *Hottonia palustris* L. from Mokrance village (Košice basin); *Botrychium lunaria* (L.) O.Swartz in Schrad. from Jelení vrch near Hačava village (this and the following localities belong to Slovak Karst); *Cypripedium calceolus* L., *Tephrosieris integrifolia* (L.) Holub from Miglinc valley near Jasov townlet; *Crepis jacquinii* Tausch, *Isatis praecox* Kit. ex Tratt., *Cynoglossum haenkei* Schult., *Cleistogenes serotina* (L.) Keng, *Salix silesiaca* Willd., *Thymus carpaticus* Čelak. emend. Pawłowski, *Trisetum alpestre* (Host) Beauv. from Zádiel valley; *Campanula carpatica* Jacq., *Chamaecytisus triflorus* (Lam.) Skalická, *Nepeta pannonica* L., *Taxus baccata* L. from Háj valley ; *Rhodax canus* (L.) Fuss, *Asyneuma canescens* (Waldst. et Kit.) Griseb. et Schenk, *Dorycnium herbaceum* Vill., *Quercus pubescens* Willd. subsp. *lanuginosa* (Lam.) O. Schwarz from Turniansky hradný vrch hill; *Minuartia fastigiata* (Smith)Reichenb., *Gasparrinia peucedanoides* (Bieb.) Thell., *Teucrium botrys* L., *Sorbus torminalis* (L.) Crantz from Dolný vrch.

Lajos Thaisz was not only an excellent florist, but also a phytogeographer and ecologist. He was also interested in genesis of flora of regions studied. He wasn't satisfied with mere species account. He was attracted by causes of local flora differences and he wanted to know, why certain species grow in certain conditions and not in the others. That's why, along with the study of Zádiel and Háj valleys (which fascinated him as well as other botanists), he decided to study

also the plateau between them. "Flora occurring on the plateau above the valley is in general the same as the flora on lower calcareous mountains of Upper Hungary. Only from time to time a taxon from high mountains (e.g. *Senecio aurantiacus*) can be found here, but high mountain species, in which both valleys are very rich, are absent here. The explanation of this phenomenon can be found not only in different genesis of these localities, but particularly in the fact that the climate of plateau is less severe than that of valleys. In these narrow valleys, surrounded by high rocky walls, the snow thaws very late in spring and later on, very cold brooks flowing down the valley continually retain relatively low temperature of valleys. Also the fact that high rocky walls limit the entrance of sun rays contributes considerably to cold climate of the valleys. In some places the plants receive the direct sunshine only 1/2 or 1/4 of day and in other places none. The result of these conditions resembling alpine climate is alpine vegetation. As on the highland above the valleys high mountain flora is absent, or occurs very sporadically, thus in Háj and especially Zádiel valleys vegetation inversion has developed. I must point out this phenomenon as the most interesting result of my studies of this place." (Bot. Közl. 9 : 224, 1910).

L. Thaisz does not concentrate only on rare species, but he considers it important to publish more common species, too: "I consider it useful to emphasize these plants because in our district, where more floristic regions are meeting, they present real phytogeographical border stones." (op. c. : 226).

Thaisz's intention to continue in studies of Abauj-Torna district flora with the aim to propose a floristic division of the district flora couldn't be finished because he was called to Agricultural Ministry to Budapest in 1910.

L. Thaisz was hard-working collector who prepared and preserved his specimens very thoroughly. He often gave his herbarium material for revision to specialists and botanical friends. On the basis of his collections of rowans from Slovak Karst (Jelení vrch, near Hačava village) R. Soó described *Sorbus aria* subsp. *cretica* f. *thaiszii* in 1937. Z. Kárpáti transferred it to species value as *S. thaiszii* (Soó) Kárp. in 1944. He evaluates it as a transition form between *S. danubialis* (Jáv.) Kárp. and *S. aria* (L.) Crantz f. *cyclophylla* (Beck) Jáv. It is probably a relict of flora migration when introgressive hybridization between these species occurred. The species is distributed in Aggtelek Karst, Bükk Mts., Mátra Mts., Pilis Mts., Bakony Mts. (all in Hungary); Slovak Karst, Low Tatra Mts. (Mt. Magura), Middle Hornád valley (Hradová

hill, Trebejov village) (all in Slovakia); Lower Austria (Hainburg hills) (KÁRPÁTI 1960) and Slovak Paradise (KOVANDA 1986). Taxonomic evaluation of this taxon still waits for its detailed embryological, karyological and chemotaxonomic elaboration, which together with biometrical evaluation, more detailed data on distribution and homogeneity of populations can contribute to clearing of its taxonomic value.

After Thaisz *Mentha excedentiformis* Trautmann subsp. *Thaiszii* Trautmann in Kiss 1939 is named, too. It is a nomen nudum and the taxon belongs to *M. longifolia* L. group (Soó 1968: 133). According to Štěpánek (ex HOLUB 1988) the concept of microspecies in *Mentha* genus is not suitable, as these are vegetatively reproducing clones of single nothomorfs without larger taxonomic importance (cf. HOLUB 1988: 77).

Thaisz, as a good graminologist described, together with Degen and Flatt, a species of fescue - *Festuca wagneri*. This species is supposed to be a probable result of introgressive hybridization between *F. majovskyi* Holub (*F. javorkae* Májovský var. *javorkae*, n. illeg.) and *F. rupicola* Heuff. (MÁJOVSKÝ 1963: 327), or *F. vaginata* Waldst. et Kit. ex Willd. and *F. rupicola* Heuff. (SOÓ 1973: 287). This Pannonian endemic occurs probably only in southwestern Romania (Timisoara and Mehedinti district, BELDIE 1979: 357) and in northwestern Serbia (Deliblatska peščara, GAJIC 1976: 429).

Májovský described a new species of fescue (*Festuca javorkae*) from southern Slovakia in 1963. He considers it as a product of introgressive hybridization of *F. vaginata* Waldst. et Kit. ex Willd. and *F. rupicola* Heuff. (MÁJOVSKÝ 1963: 327). The above mentioned *F. wagneri* is included in his newly described species as var. *wagneri*. That's why it is the case of nomen illegitimum and Holub names the Májovský type variety of his species *F. majovskii* Holub (*F. javorkae* s. s., excl. var. *wagneri*). This species occurs in southern Slovakia (Čenkov, MÁJOVSKÝ 1963) and records of *F. wagneri* agg. from Hungary and Lower Austria probably belong to this species, too (SOÓ 1973: 288, SOÓ 1980: 504).

Only further biometrical investigations from the whole Pannonian region can make taxonomic and evolutionary questions of *F. wagneri* agg. clear. Nowadays, it is fully justifiable to divide them into two above mentioned species.

In conclusion it can be said that L. Thaisz contributed fundamentally to the widening of botanical knowledge in many fields of science. He was an excellent botanist and a splendid man. In this way the name of our new first international, exclusively botanical journal in

Slovakia will permanently remind of his botanical work, which laid the foundations of the flora knowledge of our region.

Selected bibliography

- 1892 Az *Anthoxanthum odoratum* és *Puelii* magva közötti különbség (Difference between *Anthoxanthum odoratum* and [A.] *Puelii* seeds). - Pótfüz. Termész. Közl. 24 : 175 - 176.
- 1893 Mutatványok Dalmácia nyári flórájából (Extracts from summer flora of Dalmatia). - Termész. Közl. 25 : 212.
- 1895 A vetőmagvak hamisításának meggátolásáról (Precaution against seed for sowing falsification). - III. Orsz. Gazdakongr. Napl. : 46 - 49.
- A rétek botanikai vizsgálata gazdasági szempontból (Botanical investigation of meadows from the view of economics). - Pótfüz. Termész. Közl. 27 : 137 - 139.
- 1896 Dr. Czákó Kálmán.- Ibid. 28 : 1 - 5.
- 1897 A folyamtöltések begyepesítése (Grassing of river dikes). - Mézőgazdasági Szemle 15 : 3 - 8.
- 1898 Adatok a *Gleditschia* mag ismeretéhez (Data to knowledge of *Gleditschia* seeds). - Pótfüz. Termész. Közl. 30 : 37 - 42.
- 1899 A növényekkel táplálkozó madarak hasznos vagy káros voltának elbirálása begyartalmak elemzése alapján (Principles to evaluation of harmfulness and usefulness of herbivorous birds on the basis of analysis of their stomach content). - Aquila 6: 133 - 168.
- A magvak anatómiai vizsgálatáról (Anatomical study of seeds). - Pótfüz. Termész. Közl. 31 : 160 - 164.
- Adatok Budapest környékének és az ország flórájához (Data to flora of Budapest city and flora of the country). - Termész. Közl. 31 : 159.
- 1900 A magvak mikroszkópi vizsgálatára vonatkozó preparálási módszerekről (Preparation methods needed for microscopic study of seeds). - Pótfüz. Termész. Közl. 32 : 180 - 183.
- *Trochiscanthes nodiflorus* Koch. előfordulása hazánkban (Occurrence of *Trochiscanthes nodiflorus* in our country). - Ibid. 32 : 278 - 279.
- Florisztikai közlemények Krassó-Szörény vármegyéből (Floristic news from Krassó-Szörény district). - Termész. Közl. 32 : 258.
- 1902 A hazai flóra új polgára: *Astragalus depressus* L. (New member of our flora : *Astragalus depressus* L.). - Magy. Bot. Lap. 1 : 24 - 25.
- [Rec.] Dr. Bernátsky Jenő: Növényföldrajzi megfigyelések a Nyírségen (Phytogeographical observation on Nyírség). [Term. - Tud. Közl. Pótfüz. 33, 203 - 216, 1901]. - Ibid. 1 : 32 - 38.
- *Salsola soda* L. - Ibid. 1 : 90.
- *Solanum alatum* Moench. - Ibid. 1 : 90.
- [Rec.] Dr. Degen Árpád : Nevezetesebb botanikai felfedezések a Balkán félsziget területéről (More important botanical discoveries from the region of Balkan peninsula). [Term. - Tud. Közl. Pótfüz. 33, 216 - 223, 1901]. - Ibid. 1 : 91 - 94.

- *Festuca dalmatica* (Hack.) Magyarországon (*Festuca dalmatica* (Hack.) in Hungary. - Ibid. 1 : 109 - 111.
- [Rec.] "Növénytani Közlemények" c. új szaklap ismertetése ("Botanical News" - new scientific journal). - Ibid. 1 : 118 - 119.
- *Melampyrum barbatum* W.K. Békésmegyében (*Melampyrum barbatum* W.K. in Békés district). - Ibid. 1 : 151.
- *Astragalus contortuplicatus* L. - Ibid. 1 : 186.
- *Carex elongata* L.- Ibid. 1 : 434.
- *Plantago maxima* Juss. - Ibid. 1 : 459.
- Florisztikai adatok Csanád vármegyéből (Floristic data from Csanád district).- Növ. Közl. 1 : 61 - 63.
- *Lepidium ruderales*. - Termész. Közl. 34 : 198.
- *Rhinanthus Rumelicus* Velen. - Ibid. 34 : 254.
- 1903** *Agropyrum banaticum* (Heuff. pro var.). - Magy. Bot. Lap. 2 : 1-3.
- *Galium elatum* Thuill. az erdőlyrészi flóratereületen (*Galium elatum* Thuill. in Transsylvanian floristic region). - Ibid. 2 : 39.
- *Sesleria Bielzii* Schur. - Ibid. 2 : 233 - 243.
- *Euphorbia humifusa* és *E. chamaesice* előfordulása az erdőlyrészi flóratereületen (The occurrence of *Euphorbia humifusa* and *E. chamaesice* in Transsylvanian floristic region). - Ibid. 2 : 298 - 301.
- Adatok Csongrád vármegye növényzetének ismeretéhez (Data to knowledge of Csongrád district flora). - Növ. Közl. 2 : 89 - 91.
- *Bulbocodium ruthenicum* Bge. - Ibid. 2 : 95 - 96.
- 1904** [Rec.] Dr. Tuzson János : Anatómiai és mycológiai vizsgálatok a kóros és korhadó bükkfán (Anatomical and mycologic examination of diseased and decaying beeches). [Matem. és Term. - Tud. Ért. 21, 97 - 134, 1903]. - Magy. Bot. Lap. 3 : 51 - 53.
- 1905** *Festuca Wagneri* Deg. Thsz et Flatt a *F. sulcata* alfaj új változata (*Festuca Wagneri* Deg. Thsz et Flatt, a new form of subspecies of *F. sulcata*). - Ibid. 4 : 30 - 31.
- "*Schollera paludosa* var. *nana*" Baumg. En. Stirp. transs. I. p. 331. - Ibid. 4 : 337 - 338.
- Csanád megye flórájának előmunkálatai (Introductory work to floristic study of Csanád district). - Növ. Közl. 4 : 67.
- A *Medicago minima* terméséről (*Medicago minima* crop). - Termész. Közl. 37 : 646.
- 1906** Kritikai megjegyzések némely magyarországi *Graminea* fajhoz (Critical notes on some species of *Graminea* occurring in Hungary). - Növ. Közl. 5 : 20 - 22.
- Borbás Vince emlékezete (Memories of Borbás Vince). - Ibid. 5 : 71 - 74.
- Az apró gombvirág (*Galinsoga parviflora*) előfordulása hazánkban és irtásának módja (Occurrence of *Galinsoga parviflora* in our country and ways of its destroying). - Termész. Közl. 38 : 781 - 782.
- 1907** Additamenta nova Florae Hungaricae. - Magy. Bot. Lap. 6 : 166 - 169.
- A "Magyar Fűvész Könyv " botanikai méltatása (Botanical estimation of "Hungarian Book of Grasses"). - Növ. Közl. 6 : 91 - 95.
- Adatok Magyarország flórájának ismeretéhez (Data to knowledge of Hungarian flora). - Ibid. 6 : 135.

- 1908** Adatok Abauj-Torna vármegye flórájához (I-ső közlemény) (Data to flora of Abauj-Torna district [First contribution]). - Ibid. 7 : 131 - 132.
- 1909** *Syringa Jósikaea* Jacq. fil. mint növénygeografiai útmutató (*Syringa Jósikaea* Jacq. fil. as a phytogeographical marker plant). - Magy. Bot. Lap. 8 : 217 - 221.
- Adatok Abauj-Torna vármegye flórájához (II-ik közlemény) (Data to flora of Abauj-Torna district [2nd contribution]). - Bot. Közl. 8 : 247 - 257.
- 1910** Adatok Abauj-Torna vármegye flórájához (III-ik közlemény) (Data to flora of Abauj-Torna district [3rd contribution]). - Ibid. 9 : 122 - 130.
- A hegyvidéki rétek és legelők megújítása (For the regeneration of meadows and pastures on hilly country). Kísérletügyi Közl. 13: 256 - 278.
- Hazánk rétjei és legelői. - (meadows and pastures of our country). Termész. Közl. 42: 318-322..
- A hegyvidéki rétek és legelők megújítása. Gazdasági - botanikai tanulmány különös tekintettel a Székelyföld természeti viszonyaira (Renovation of meadows and pastures in hilly country. Economic and botanical study with special point of view to nature conditions of Székelyföld).- 27 p., Budapest.
- 1911** Adatok Bereg megye flórájához (I-ső közlemény) ([Floristic] data to flora of Bereg district [First contribution]). - Magy. Bot. Lap. 10 : 38 - 64.
- Közlegetőink javítása (Common pastures improvement). - IX. Orsz. Gazdakongr. Napl. : 505 - 511.
- 1912** A fogoly növényi tápláléka (Plant food of partridge). - Aquila 19: 166 -209.
- *Syringa Jósikaea* Jacq. fil. újabb termőhelyei (New original habitats of *Syringa Jósikaea* Jacq. fil.). - Magy. Bot. Lap. 11 : 236 - 237.
- 1915** [Rec.] Dr. Á. von Degen : Alp - und Weidewirtschaft im Velebitgebirge (Ergänzungsband zum 2 Jahrgange des Jahrbüches über Neue Erfahrungen auf dem Gebiete der Weidewirtschaft und Futterbaues). Hannover, 1914. - Bot. Közl. 14 : 76 - 79.
- 1916** Erdei szélkárok a Magas Tátrában, 1915 november 18-án (Wind-damages in forests of High Tatra Mts. on November, 18th, 1915). - Ibid. 15 : 123.
- Indítvány a Pancic féle belgrádi herbárium ügyében (Proposal on the matter of Belgrade Pancic's herbarium). - Ibid. 15 : 123 - 124.
- 1917** Szakosztályi kirándulás a veresegyházi tóhoz (Excursion of [botanical] section to Veres lake). - Ibid. 16 : 129.
- 1921** Az alföldi gyepek fejlődéstörténete és azok minősítése gazdasági szempontból (Evolution of Alföld grasslands and its evaluation from the view of economy). - Erdész. Lap. 60: 33 - 55.
- 1927** A magyar talaj gyepesítése (Grassing of Hungarian soils). - 99 p., Budapest.
- 1930** A Pestmegyei Dunavölgy területének rét - és Jégelögzádkodási munkaterve (Work plan of meadows and pastures management in Danubian valley region in Pest district). - 15 p. + map., Budapest.

Taxon names are mostly used after BELDIE (1977, 1979), DOSTÁL (1989), PRISZTER (1985), and SOÓ (1964 - 1980).

Acknowledgements

I'm very obliged to Prof. Dr. A. Terpó (Academy of Sciences, Vácrtót) for providing me with large number of literature and information used for preparation of the paper. I'd also like to thank RNDr. K. Repčáková (Botanical Garden of P. J. Šafárik University, Košice) and Ing. A. Macková (Department of Experimental Botany and Genetics of P. J. Šafárik University, Košice) for translation of some papers from Hungarian and for translation of this paper summary to Hungarian, RNDr. L. Mihoková (Botanical Garden of P. J. Šafárik University, Košice) for helping me with translation of the paper to English.

Súhrn

L. Thaisz sa narodil r. 1867 v Nagybánhegyes v bývalej Čanádskej (dnes Békéšskej) župe. Do r. 1907 pracoval v Ústave pre kontrolu osív v Budapešti a v rokoch 1907-1910 bol vedúcim jej pobočky v Košiciach, ktorú zreorganizoval. R. 1910 ho povolali na ministerstvo poľnohospodárstva do Budapešti, kde pôsobil ako vedúci oddelenia lúk a pasienkov až do roku 1922, keď odišiel do dôchodku ako ministerský poradca v danej oblasti. V roku 1927 ho vymenovali generálnym riaditeľom pre výskum. Zomrel r. 1937 v Budapešti a je pochovaný v Pestszentlőrinc.

Jeho prácu môžeme rozdeliť do dvoch oblastí. Práce venované hospodárskej botanike zahŕňajú osivárstvo, hospodárenie s lúkami a pasienkami a podobné práce publikované predovšetkým v Kőztelek (Verejný Pozemok), Természettudományi Közlöny (Bull. Prír. Vied) a Pótfüzetek a Termész. Köz. (Suplementy k Bull. Prír. Vied). Knižne vydané publikácie sa zaoberajú problematikou hospodárenia s lúkami a pasienkami, najrozsiahlejšia je práca o zadržovaní maďarských pôd z r. 1927, vydaná v Budapešti. Druhou oblasťou jeho záujmu bola vlastná botanika, predovšetkým floristika, ale zaujímal sa tiež o anatómiu semien, plodov, ekológiu, fytogeografiu a systematiku. Bol dobrým znalcom flóry mnohých oblastí bývalého Uhorska. Pod dohľadom dr. Á. Degena pripravil vydanie zbierky exsikátov maďarských tráv a rodov čeladi *Juncaceae*, *Cyperaceae*, *Typhaceae* a *Sparganiaceae*. Hlavná časť jeho bohatej zbierky je uložená v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti.

Väčšina jeho botanických príspevkov bola publikovaná v Magyar Botanikai Lapok (Maď. Bot. Listy) a Növénytani (Bot.) Közlemények (Bot. Zprávy). Z jeho botanických prác je treba pripomenúť aspoň prácu o fytogeografickom význame *Syringa josikaea* Jacq., prácu o *Sesleria coeruleans* Friv. subsp. *bielzii* (Schur) Gergely et Beldie, o *Festuca wagneri* Degen, Thaisz et Flatt emend. Soó a floristické štúdie Beregskej a

Abauj-Turňanskej župy.

V svojej trojdielnej štúdií o flóre Abauj-Turňanskej župy L. Thaisz nielen opísal rastlinstvo tejto župy, ale snažil se i analyzovať príčiny bohatstva alebo chudoby konkrétnych flór. Tak napr. odhalil a vysvetlil inverziu vegetácie v Zádielskom a Hájskom kaňone. Z jeho početných objavov môžem spomenúť napr. nález *Waldstenia ternata* (Steph.) Fritsch od Košických Hámrov (stredné Pohornádie) alebo *Gasparrinia peucedanoides* (Bieb.) Thell. z Dolného Vrchu (Slov. kras).

L. Thaisz bol starostlivým zberateľom. Na základe jeho zberov z Jelenieho vrchu nad Hačavou (Slov. kras) Soó r. 1937 opísal novú formu *Sorbus aria* (L.) Crantz subsp. *cretica* f. *Thaiszii*. R. 1944 bola Z. Kárpátim preradená na *S. thaiszii* (Soó) Kárpáti. Ide pravdepodobne o produkt introgresívnej hybridizácie medzi *S. danubialis* (Jáv.) Kárp. a *S. aria* (L.) Crantz f. *cyclophylla* (Beck) Jáv. Rozšírený je v pohoriach severného Maďarska, priľahlom Rakúsku a vápencových a dolomitických hornatinách Slovenska.

Mentha excedentiformis Trautmann subsp. *Thaiszii* Trautmann je pravdepodobne notomorfou z okruhu *M. longifolia* a ide o nomen nudum.

L. Thaisz spolu s Degenom a Flattom opísal nový druh kostravy *Festuca wagneri* Degen, Thaisz et Flatt emend. Soó. Ide pravdepodobne o produkt introgresívnej hybridizácie medzi *F. majovskyi* Holub a *F. rupicola* Heuff. Druh je svojím výskytom obmedzený len na rumunskú a srbskú časť panónskej nížiny. Druh *F. majovskyi* Holub bol r. 1963 opísaný Májovským ako *F. javorkae* Májovský. Pretože bola do neho zaradená *F. wagneri* (ako var. *wagneri*), ide o nomen illeg. Tento druh je pravdepodobným produktom introgresívnej hybridizácie medzi *F. vaginata* Waldst. et Kit. ex Willd. a *F. rupicola* Heuff. Okrem výskytu na južnom Slovensku patrí k tomuto druhu zrejme i materiál zbieraný z Maďarska a Rakúska.

L. Thaisz prispel podstatne k rozšíreniu botanických znalostí v mnohých odboroch. Náš nový vedecký časopis je prvým medzinárodným, výlučne botanickým časopisom na Slovensku. Jeho meno bude trvalo pripomínať Thaiszovu fundamentálnu prácu pri poznaní flóry nášho územia.

Na záver je pripojená selektovaná bibliografia Thaiszových prác, predovšetkým z odborov "čistej" botaniky.

Összefoglalás

Thaisz Lajos 1867-ben született Nagybánhegyesen az egykori Csanád (most Békés) megyében. 1907-ig a Magyar Királyi Állami Vetőmagvizsgáló Állomáson dolgozott, majd 1907 és 1910 között átvette az intézet kassai kirendeltségének vezetését. Innen hívták be 1910-ben a Földművelésügyi Minisztérium központjába, ahol mint gazdasági botanikus vett részt a rét- és legelőjavítási mozgalmakban. Mint miniszteri tanácsos vonult nyugalomba 1922-ben. 1927-ben előléptették kísérletügyi főigazgatónak. Thaisz Lajos 1937-ben hunyt el Budapesten. Sírját Pestlőrincen találjuk.

Tevékenységét két témakörbe oszthatjuk. Gazdaságbotanikával kapcsolatos munkái elsősorban vetőmagvizsgálattal, rét- és legelőgazdálkodással foglalkoznak. Ezek főleg a "Köztelek", "Természettudományi Közlöny" és a "Pótfüzetek a Termész. Közl." című szaklapokban jelentek meg. Könyvileg kiadott tanulmányai is a rétek és legelők gazdaságos kihasználásával és gyepesítéssel foglalkoznak. E területen legjelentősebb munkája "A magyar talaj gyepesítése", mely 1927-ben Budapesten jelent meg.

Másik kutatási területe a tudományos botanika volt, elsősorban florisztika, de érdeklődött a magvak és termések anatómiája iránt is. Foglalkozott növényföldrajzzal, ökológiával és rendszertannal. Kiválóan ismerte a történelmi Magyarország számos megyéjének növényzetét. Dr. Degen Árpád felügyelete mellett elkészítette a magyar fűvek herbáriumát és Magyarország sás-, szittyó-, gyékény- és békabuzogányféléinek gyűjteményét. Tekintélyes növénygyűjteménye Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeumban található.

Botanikai tanulmányainak java a "Magyar Botanikai Lapok"-ban és a "Növénytani Közlemények"-ben jelent meg. Számos munkájából említsük meg legalább dolgozatát a *Syringa josikaea* Jacq. növényföldrajzi jelentőségéről, értekezéseit a *Sesleria coeruleans* Friv. subsp. *bielzii* (Schur) Gergely et Beldie és a *Festuca wagneri* Degen, Thaisz et Flatt emend. Soó fajokról, valamint Bereg- és Abauj-Torna vármegyék florisztikai tanulmányait.

Háromrészes tanulmánya az Abauj-Torna vármegye növényzetéről nemcsak leírás, de Thaisz igyekezett elemezni azokat az okokat is, melyek a flóra "gazdagságáért" illetve "szegénységéért" felelősek. Így például felfedte és megmagyarázta a Szádellői- és Áji-völgyben mutatkozó vegetációs inverziót. Számos növény új lelőhelyét fedezte fel. Például szolgálhat a *Waldsteinia ternata* (Steph.) Fritsch Kassa-Hámor környékén (Hernád-völgy), avagy a *Gasparrinia peucedanoides* (Bieb.) Thell. Alsóhegyen (Gömör-Tornai karszt).

Thaisz L. nagyon figyelmes gyűjtő volt. A Falucska (Hačava) feletti Szarvashegyen (Gömör-Tornai karszt) végzett gyűjtései alapján 1937-ben Soó leírt egy új taxont a *Sorbus aria* (L.) Crantz subsp. *cretica* f. *Thaiszii*. 1944-ben Kárpáti Z. átsorolta mint *S. thaiszii* (Soó) Kárpáti. Feltételezhetően a *S. danubialis* (Jáv.) Kárp. és a *S. aria* (L.) Crantz f. *cyclophylla* (Beck) Jáv. közötti introgresszív hibridizáció eredményéről van szó. Ez a taxon Magyarország északi, Ausztria vele határos részein, valamint Szlovákia mészkő és dolomit hegységeiben van elterjedve.

A *Mentha excendentiformis* Trautmann subsp. *Thaiszii* Trautmann valószínűleg a *M. longifolia* köréhez tartozó notomorfa és nomen nudum.

Thaisz L. Degennel és Flattal közösen leírta az új *Festuca wagneri* Degen, Thaisz et Flatt emend. Soó fajt. Itt is valószínűleg introgresszív hibridizációról van szó a *F. majovskyi* Holub és a *F. rupicola* Heuff. között. A faj elterjedése csak a pannón síkság román és szerb részére korlátozódik. A *F. majovskyi* Holub 1963-ban volt leírva Májovský által a *F. javorkae* Májovský alapján. Utóbbihoz volt sorolva a *F. wagneri* (mint var. *wagneri*), ezért az nomen illegitimum. A *F. majovskyi* feltehetően introgresszív hibridizáció terméke a *F. vaginata* Waldst. et Kit. ex Willd. és a *F. rupicola* Heuff. között. Ehhez a fajhoz tartozik a dél Szlovákiában és feltehetően a Magyarországon és Ausztriában begyűjtött anyag is.

Új tudományos folyóiratunk az első Szlovákiában megjelenő nemzetközi, kizárólag botanikai szaklap. Neve maradandóan emlékeztetni fog Thaisz Lajos fundamentális munkájára, mellyel hozzájárult a botanikai ismeretek bővítéséhez, és főleg területünk flórájának feltáráshoz.

A bibliográfiában Thaisz L. legfontosabb, elsősorban az "igazi" botanikával foglalkozó munkái vannak feltüntetve.

Literature

- BELDIE AI. (1977, 1979): Flora României . Determinator ilustrat al plantelor vasculare. I - II. București.
- DOSTÁL J. (1989) : Nová květena ČSSR 1 - 2. Praha.
- FEKETE L. (1887): Abauj-Torna-, Szepes- és Gömör vármegyéek erdőtenyésztési viszonyai. - Erd. Lap. 26 : 525-549.
- GAJIĆ M. (1976): Festuca L. In: Josifović M., Stjepanović L., Janković M. M., Gajić M., Kojić M., Diklić N., Flora SR Srbije. VIII : 415 - 442. Beograd.
- GEYER G. (1869): Adalékok Rozsnyó vidékének Faunájához s Flórájához és lebtani töredékek. - Magy. Orv. Term.-Vizsg. Vánd.-Gyül. Munk. 13 (1868) : 239 - 247.

- HAZSLINSZKY F. (1857): Botanische Notiz. - Verh. Ver. Naturkundl. Presburg 2/1, S.-B. : 17.
- HOLUB J. (1983): Reclassifications and New Names for Some European Phanerogams. - Fol. Geobot. Phytotax. 18 : 203 -206.
- (1988) : Zpráva o slavnostním semináři ke 200.výročí narození F. M. Opize. - Zpr. Čs. Bot. Společ. 23 : 73 - 79.
- KÁRPÁTI Z. (1960): Die Sorbus-Arten Ungarns und der angrenzenden Gebiete. - Feddes Repert. 62 : 71 - 334.
- KOVÁCS G. (1847): A kassai flóra jegyzékéből hiányzó növények. - Magy. Orv. Term.-Vizsg. Vánd.-Gyül. Munk. 7 : 199, 200.
- KOVANDA M. (1986): Jarabiny Folkmárskej skaly. - Pulsatilla 9 (1985) : 7 - 9.
- MÁJOVSKÝ J. (1963): Adnotationes ad species gen. Festuca florum Slovaciae additamentum I. - Acta Fac. Rer. Natur. Univ. Comen. - Bot., 7 (1962): 317 - 335.
- MARCZÉNYI M. (1847): Kassa város környékén szedett növények szárított példányai. - Magy. Orv. Term.-Vizsg. Vánd.-Gyül. Munk. 7 : 198.
- MOESZ G. (1941): Thaisz Lajos (1867 - 1937). In : BARTHA I. - FÖRSTER R., A Kis Akadémia negyvenkét esztendeje az ezredik előadásig, 1899 - 1941, p. 463 - 464. Budapest.
- NAGY W. Á. (1989) : Thaisz Lajos (1867 - 1937). In : FÜR L., PINTÉR J., Magyar agrártörténeti életrajzok : p. 419-421. Budapest.
- PAWLOWSKI A. (1856) : Beiträge zur Flora Oberungarns.- Verh. Ver. Naturkundl. Presburg 1 : 25 - 29.
- PRISZTER Sz. (1985) : A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve VII. Mutatók. Budapest.
- SOÓ R. (1964, 1966, 1968, 1970, 1973, 1980) : A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve I, II, III, IV, V, VI. Budapest.

Accepted 1 November 1991